

Bauk kruži političkom psihologijom – bauk levičarske autoritarnosti

Marija Petrović, Milica Ninković

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za psihologiju i Laboratorija
za istraživanje individualnih razlika

Autoritarnost se, još od početka njenog istraživanja kao ličnosne dispozicije, razmatra u kontekstu ideološke desnice. O ovome najbolje svedoči činjenica da je najvažnija rekonceptualizacija prvobitnog modela autoritarnosti dovela do imenovanja desničarske autoritarnosti. Samo uvođenje ideološke odrednice navodi na pitanje postojanja i levičarske autoritarnosti, a ovu ideju se u literaturi često potkrepljuje i postojanjem levičarskih autoritarnih režima širom sveta. Iako prvi pokušaji operacionalizacije levičarske autoritarnosti kao dispozicije nailaze na relativni neuspeh, u poslednjih deset godina se javljaju novi modeli koji pretenduju da opišu ovu dispoziciju (Conway et al., 2018; Costello et al., 2022). Iako ovi noviji modeli pokušavaju da preciznije teorijski definišu levičarsku autoritarnost, oni pokazuju i očite nedostatke koji bi se mogli grupisati oko dve linije argumentacije: 1) testirani su isključivo u SAD i zemljama Zapadne Evrope, ali ne i u zemljama koje imaju zaostavštinu levičarskih autoritarnih režima i 2) ignorišu ekonomsku dimenziju ideoloških uverenja koja bi mogla biti presudna za registrovanje autoritarnosti na levici. Kako bismo premostile ove nedostatke u literaturi, sprovele smo tri studije u Srbiji (ukupno N = 1213) sa ciljem konstrukcije, psihometrijske provere i validacije skale levičarske autoritarnosti. Oslanjajući se na trenutno aktuelni model Kostela i saradnika, koji levičarsku autoritarnost opisuje preko tri subdimenzije (Antihijerarhijska agresija, Antikonvencionalizam i Cenzura odozgo nadole), konstruisale smo novi instrument i dopunile ga četvrtom subdimenzijom, zasićenom ekonomskim ideološkim uverenjima, koju smo nazvale Antikapitalistički sentiment. Faktorska analiza novog instrumenta, nazvanog SLAV skala (Specter of Left-wing Authoritarian Views), potvrdila je pretpostavljenu četvorofaktorsku strukturu. Pored toga, dobijene dimenzije su bile visoko povezane sa korespondentnim dimenzijama iz inventara Kostela i saradnika, ukazujući na valjanost novog instrumenta. Međutim, nasuprot pretpostavkama zagovornika koncepta levičarske autoritarnosti, dimenzije SLAV skale, zajedno sa originalnom skalom Kostela i saradnika, pokazale su nulte korelacije sa postojećim ideološki neutralnim merama autoritarnosti. Za razliku od njih, desničarska autoritarnost je bila dosledno visoko povezana sa istim ovim merama. Dakle, dok se anti-demokratska uverenja karakteristična za ideološku desnicu čvrsto uvezuju sa dispozicijom autoritarnosti, anti-demokratska levičarska uverenja gotovo uopšte nisu sa njom povezana. Naši nalazi ukazuju na potencijalno loše imenovanje levih anti-demokratskih uverenja kao levičarske autoritarnosti i pozivaju na preciznije teorijsko definisanje autoritarnosti, kao i antidemokratskih uverenja duž političkog spektra.